

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ЯК ПРОЯВ РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Студентки 5 курсу, 5 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Давидової
Діани
Сергіївни

Науковий керівник
к.держ.упр.

(підпис керівника)

Динник
Ірина
Петрівна

Гарант освітньої програми
к.держ.упр.

(підпис гаранта)

Динник
Ірина
Петрівна

Київ 2025

АНОТАЦІЯ

Давидова Д.С. Волонтерський рух як прояв розбудови громадянського суспільства в Україні. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2025.

У кваліфікаційній роботі досліджено волонтерський рух як важливий елемент розбудови громадянського суспільства в Україні. Розглянуто сучасні виклики та нормативно-правове забезпечення волонтерського руху в Україні. Проаналізовано волонтерський рух та мотивацію волонтерів в умовах російсько-української війни. Узагальнено зарубіжний досвід розвитку волонтерського руху та запропоновано рекомендації стосовно його імплементації в практику публічного управління в Україні, а також розроблено пропозиції щодо напрямів удосконалення розбудови волонтерського руху в Україні.

Ключові слова: волонтерський рух, громадянське суспільство, нормативно-правова база, мотивація, публічне управління, розбудова, війна.

SUMMARY

Davydova D. The volunteer movement as a manifestation of the development of civil society in Ukraine. Qualifying work for obtaining Bachelor of specialty 281 «Public Management and Administration», educational program «Public Management and Administration». State University of Trade and Economics, 2025.

In this thesis, the volunteer movement as an essential element of civil society building in Ukraine has been analyzed. The article examines the current challenges and regulatory and legal support of the volunteer movement in Ukraine.-The volunteer movement and motivation of volunteers in the context of the Russian-Ukrainian war are analyzed. The foreign experience of volunteer movement development is summarized and recommendations for its implementation in the practice of public administration in Ukraine are offered, as well as proposals for improving the development of volunteer movement in Ukraine are developed.

Keywords: volunteer movement, civil society, regulatory framework, motivation, public administration, development, war.

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології
Кафедра публічного управління та адміністрування
Освітній ступінь: бакалавр
Спеціальність: публічне управління та адміністрування
Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«24» вересня 2024 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу студентіві

Давидовій Діані Сергіївні

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Волонтерський рух як прояв розбудови громадянського суспільства в Україні»

Затверджена наказом ректора від «24» вересня 2024 р. № 3040

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 03.02.2025

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Метою роботи є обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення волонтерського руху як прояву розбудови громадянського суспільства в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі розбудови волонтерського руху в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи волонтерського руху як прояву розбудови громадянського суспільства в Україні.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

1.1 Сучасні виклики та нормативно-правове забезпечення волонтерського руху в Україні

1.2 Аналіз волонтерського руху та мотивація волонтерів в умовах російсько-української війни

РОЗДІЛ 2. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

2.1 Зарубіжний досвід розвитку волонтерського руху

2.2 Розроблення пропозицій щодо напрямів удосконалення розбудови волонтерського руху в Україні

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми кваліфікаційної роботи	До 24.09.2024	24.09.2024
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання кваліфікаційної роботи	До 01.11.2024	01.11.2024
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу кваліфікаційної роботи	До 08.01.2025	08.01.2025
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу кваліфікаційної роботи	До 20.01.2025	20.01.2025
5	Представлення закінченої кваліфікаційної роботи	До 27.01.2025	27.01.2025
6	Підготовка письмового відгуку на кваліфікаційну роботу	До 03.02.2025	03.02.2025
7	Проведення попереднього захисту кваліфікаційних робіт	03-02. 07.2025	03-02. 07.2025
8	Вирішення питання про допуск кваліфікаційної роботи до захисту	До 10.02.2025	До 10.02.2025
9	Направлення кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «01» листопада 2024 р.

7. Науковий керівник кваліфікаційної роботи

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Динник І.П.

9. Завдання прийняв до виконання студент _____
(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи:

Бойові дії демонструють неймовірну силу та масштабність волонтерського руху в Україні. Волонтери спільно з неприбутковими організаціями надають масштабну добровільну допомогу українській армії та постраждалим від російського вторгнення в Україну, збирають кошти та закуповують необхідні речі для фронту й цивільного населення, координують діяльність центрів для внутрішньо переміщених осіб, потенційних переселенців та готують місця для їхнього розміщення, надаючи психологічну підтримку дітям та молоді, організовують кампанії зі здачі крові, допомагають людям похилого віку, забезпечують транспорт до лінії фронту. Саме в цих сферах волонтерська діяльність виявилася найефективнішою під час війни.

У кваліфікаційній роботі студенткою розглянуто сучасні виклики та нормативно-правове забезпечення волонтерського руху в Україні. Проаналізовано волонтерський рух та мотивацію волонтерів в умовах російсько-української війни. Узагальнено зарубіжний досвід розвитку волонтерського руху та запропоновано рекомендації стосовно його імплементації в практику публічного управління в Україні, а також розроблено пропозиції щодо напрямів удосконалення розбудови волонтерського руху в Україні.

Зміст кваліфікаційної роботи підпорядкований поставленій у роботі меті. Проведений аналіз дозволив визначити проблемні питання у сфері волонтерського руху. Завдання поставлені в роботі виконані в повному обсязі, що підтверджено висновками.

Кваліфікаційна робота має досить логічну структуру та відповідає вимогам оформлення. Робота написана на достатньому науковому рівні, є самостійним дослідженням студентки, повністю розкриває обрану тему.

Вважаю, що кваліфікаційна робота заслуговує позитивної оцінки, а її автор, Давидова Діана Сергіївна на отримання кваліфікації бакалавра зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Науковий керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник Ірина Петрівна _____
(підпис, дата)

11. Висновок про кваліфікаційну роботу:

Кваліфікаційна робота студента Давидової Д.С.

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми: Динник І.П. _____
(підпис)

Завідувач кафедри: Залізняк В.П. _____
(підпис)

«03» лютого 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ	5
1.1 Сучасні виклики та нормативно-правове забезпечення волонтерського руху в Україні.....	5
1.2 Аналіз волонтерського руху та мотивація волонтерів в умовах російсько-української війни.....	20
РОЗДІЛ 2. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ	25
2.1 Зарубіжний досвід розвитку волонтерського руху.....	25
2.2 Розроблення пропозицій щодо напрямів удосконалення розбудови волонтерського руху в Україні.....	34
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39
ДОДАТКИ	43

ВСТУП

Актуальність теми. Волонтерство визначається як активна участь людей у суспільному житті країни, особливо у суспільному житті громадських організацій та державних установ, що сприяє загальній якості життя, особистісному зростанню та поглибленню почуття солідарності; справедливому задоволенню базових потреб суспільства; економічному та соціальному розвитку, а також створенні нових можливостей для працевлаштування, що доволі часто відображається у колективній роботі спеціальних організацій.

Зародження волонтерської діяльності – це одна з ознак свідомого суспільства та ознакою свободи і прагнення людини до безпеки та миру. Волонтерський рух був би неможливий без таких людських якостей як: щедрість, порядність, миролюбність, толерантність, бажання допомогти іншій людині.

Під час кризових подій, таких як Революція Гідності та масштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, українське суспільство демонструє волонтерську готовність заради національних інтересів, активного населення, генерації нових ідей та рішучих дій. І Україні необхідно якомога більше некомерційних організацій, благодійних фондів та волонтерів, котрі спрямовували б всі свої ресурси на вирішення локальних чи глобальних соціальних потреб українців.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена тим фактом, що за останню декаду в Україні та світі волонтерський рух набрав особливого динамічного розвитку і став важливою ознакою активного та відважного громадянського суспільства України. Тому було б доцільно прослідкувати його історію, динаміку розвитку та поширення серед українців під час сучасних реалій з якими зіштовхнулася Україна.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення волонтерського руху як прояву розбудови громадянського суспільства в Україні.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких дослідницьких завдань:

- розглянути сучасні виклики та нормативно-правове забезпечення волонтерського руху в Україні;
- проаналізувати волонтерський рух та мотивацію волонтерів в умовах російсько-української війни;
- узагальнити зарубіжний досвід розвитку волонтерського руху та запропонувати рекомендації стосовно його імплементації в практику публічного управління в Україні;
- розробити пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення розбудови волонтерського руху в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі розбудови волонтерського руху в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи волонтерського руху як прояву розбудови громадянського суспільства в Україні.

Методи дослідження. Для того щоб вирішити поставлені цілі та завдання у роботі ми використовували певні соціологічні та загальнонаукові методи, а саме: для концептуалізації поняття «волонтерство» - порівняльний аналіз та синтез; типологічний метод для класифікації головних аспектів волонтерської діяльності; а також порівняльно-історичний метод для пояснення факторів започаткування та розвитку волонтерської діяльності.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатку та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 43 сторінки, з них 38 сторінок основного тексту. Робота включає 6 таблиць, 2 рисунки, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 38 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Волонтерство – це добровільна діяльність, що включає надання допомоги, підтримку та сприяння розвитку людського потенціалу. Головною суттю волонтерської роботи є створення суспільного блага, систематична й позитивна праця, що виконується на основі власної ініціативи окремими особами [3].

В Україні волонтерський рух має свої витоки та унікальну історію розвитку, яка інтегрується у світовий контекст. Масштабний спалах волонтерства в нашій країні вперше стався наприкінці 2013 року, а найбільшого розвитку рух набув у 2014–2016 роках у відповідь на збройний конфлікт на Донбасі. Саме цей період став першою хвилею активного зростання волонтерської діяльності. Надалі настав певний спад активності, що торкнулося і громадського сприйняття волонтерства.

У ті роки діяльність волонтерів була зосереджена на нагальних потребах – порятунку життів у зоні окупації, підтримці української армії (зокрема добровольчих батальйонів і СБУ), а також допомозі переселенцям із зон бойових дій. Волонтерська мобілізація в Україні була безпосередньо пов'язана із зовнішньою загрозою територіальній цілісності держави. Така специфіка є унікальною для нашої країни та відрізняє український волонтерський рух від інших країн світу [15, с. 21].

Новий виток розвитку добровольчого руху стався 24 лютого 2022 року у відповідь на повномасштабне вторгнення. Це спричинило другу хвилю активізації волонтерства, яка розгорнулася з безпрецедентною силою. Значну роль у цьому процесі відіграв досвід громадської самоорганізації, набутого у 2014–2016 роках (табл. 1.1).

Україна нині стикається з новими викликами, які є масштабнішими, гострішими та пов'язаними з більш руйнівним супротивником. Повномасштабна агресія стала викликом не лише для України, а й для всього світового співтовариства [13].

Таблиця 1.1

Основні цільові групи та напрями волонтерської допомоги в Україні в умовах збройної агресії (2014-2025 рр.)

<i>Період/Хвиля</i>	<i>Цільові групи</i>	<i>Напрями волонтерської допомоги</i>	<i>Характеристика</i>
Перша хвиля (2014-2016)	-Військовослужбовці ЗСУ та добровольчих батальйонів. - Поранені в шпиталях. - Переселенці з Криму та Донбасу. - Сім'ї військових.	-Постачання військового спорядження (бронежилети, каски, форма). -Закупівля та передача медикаментів для поранених. -Гуманітарна допомога переселенцям (продукти, одяг, житло). -Організація психологічної допомоги.	Перша хвиля волонтерства виникла стихійно, на тлі слабкої готовності держави до захисту та допомоги військовим і постраждалим. Значну роль відігравали окремі волонтерські організації та активісти, які об'єднували ресурси через соцмережі.
Друга хвиля (з 24.02.2022)	-Військові та тероборона. -Переселенці, включаючи біженців за кордон. -Громадянське населення на окупованих територіях. - Медичний персонал і лікарні. - Освітні заклади та діти.	-Масштабна закупівля дронів, тепловізорів, військових автомобілів. -Координація гуманітарної допомоги: продукти, вода, одяг, житло для переселенців. - Евакуація мирного населення. -Освітні та культурні ініціативи для дітей.	Волонтерство стало системним і багаторівневим. Виникла співпраця з міжнародними організаціями, зростання кількості благодійних фондів. Значно активізувалися цифрові платформи для збору коштів.

Джерело : [13]

В Україні волонтерська діяльність на сьогоднішній день зосереджена переважно на двох ключових категоріях населення:

1. Збройні Сили України (далі – ЗСУ), а також військові та захисники. Волонтерська підтримка надається як на передовій, так і в тилу.

2. Громадяни, які стали жертвами збройної агресії [20].

Попри те, що основна частина волонтерської допомоги під час повномасштабного вторгнення спрямована саме на військових, значна увага також приділяється цивільному населенню. Постраждалих громадян можна умовно розподілити на три групи, кожна з яких має свої специфічні риси, проблеми та потреби [20]:

1. Перша група охоплює родини внутрішньо переміщених осіб, які змушені були залишити свої домівки через бойові дії чи окупацію.

2. Друга група включає дві категорії: мешканців прифронтових та тимчасово окупованих територій, які залишилися вдома, попри небезпеку, а також громади, які потребують підтримки. Волонтери допомагають місцевим жителям, забезпечуючи їх ліками, продуктами та іншими необхідними ресурсами, зокрема для медичних установ.

3. Третя група складається з населення звільнених територій, яке потребує допомоги у відновленні базових умов життя. Сюди входить забезпечення житлом, відновлення інфраструктури, налагодження комунікацій (водопостачання, електроенергія, газ), транспорту та медичних послуг. Волонтерські зусилля відіграють ключову роль у наданні цієї допомоги.

Загалом структура волонтерської роботи в Україні є багаторівневою та спрямованою на підтримку тих, хто постраждав унаслідок широкомасштабної агресії [20].

Загалом структура волонтерської діяльності в Україні вирізняється складністю та багатогранністю, адже вона охоплює широкий спектр завдань, спрямованих на підтримку людей, які постраждали внаслідок широкомасштабної збройної агресії. Волонтерство виконує не лише гуманітарну функцію, але й соціальну, психологічну, економічну та навіть стратегічну, адже забезпечує ключові потреби як військових, так і цивільного населення. Унікальність українського волонтерства полягає у його адаптивності, здатності швидко реагувати на нові виклики, а також у масштабності самоорганізації громадян. Завдяки цій діяльності

вдалося налагодити ефективну підтримку найвразливіших категорій населення, що є критично важливим у періоди активних бойових дій.

Підтримка Збройних Сил України залишається пріоритетним напрямом для волонтерів. Від забезпечення амуніцією, технікою та медикаментами до надання інформаційної підтримки — все це здійснюється завдяки зусиллям як окремих осіб, так і цілих організацій. У прифронтових зонах волонтери часто стають єдиним джерелом допомоги, коли традиційні механізми державної підтримки тимчасово недоступні.

Окремої уваги заслуговує допомога цивільному населенню, яке страждає від наслідків війни. Волонтери організують евакуацію з небезпечних територій, забезпечують переселенців житлом, харчами та одягом. Крім того, значна частина роботи спрямована на психологічну підтримку тих, хто пережив втрату домівки чи близьких. Волонтерська діяльність також включає відновлення базових послуг на звільнених територіях, де інфраструктура зруйнована внаслідок бойових дій.

За даними дослідження, проведеного у 2024 році, найактуальнішими та популярними формами волонтерської допомоги в Україні є:

1. Матеріальна допомога військовим. Сюди входить постачання амуніції, медикаментів, транспорту та інших необхідних ресурсів для захисників.

2. Підтримка переселенців. Це організація гуманітарної допомоги, облаштування житла, забезпечення базовими потребами для тих, хто втратив домівку через війну.

3. Відновлення інфраструктури. Волонтери активно працюють над відбудовою зруйнованих об'єктів на звільнених територіях, зокрема лікарень, шкіл та житлових будинків.

4. Інформаційна підтримка. Вона включає поширення важливої інформації серед населення, організацію навчальних ініціатив та популяризацію волонтерського руху.

5. Психологічна допомога. Особливу роль відіграє підтримка людей, які зазнали психологічних травм через бойові дії.

Таким чином, український волонтерський рух залишається важливою складовою суспільного життя та механізмом, який забезпечує надійну підтримку військових і цивільного населення навіть у найскладніші часи [20].

За даними дослідження, проведеного у 2024 році, найбільш затребуваними та популярними формами волонтерства в Україні є (рис. 1.1):

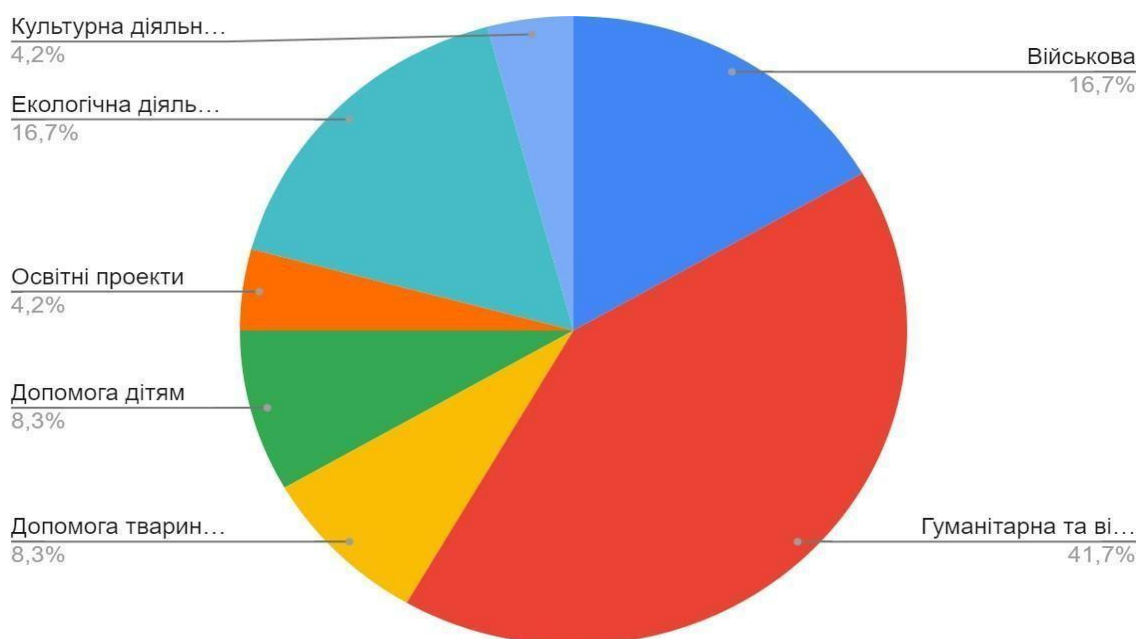

Рис.1.1 Розподіл найпопулярніших видів волонтерства в Україні на 2023 рік

Джерело : [21]

Запропонована інтегрована структура напрямків волонтерської діяльності може слугувати основою для аналізу різних аспектів українського волонтерського руху. Цей підхід дозволяє оцінювати його динаміку в контексті двох основних періодів – хвиль збройного конфлікту (2014–2016 рр.) та повномасштабної війни у 2025 році. Такий аналіз спрямований на визначення ключових пріоритетів для розвитку волонтерства, які дозволять ефективніше долати наслідки збройного протистояння, російської агресії та забезпечувати повоєнну відбудову України [21].

Для всебічного дослідження розвитку волонтерського руху важливо зосередитися на порівнянні першої та другої хвиль. Аналіз цих періодів необхідно проводити з урахуванням двох головних аспектів. По-перше, варто розглянути зміни у змісті, масштабах та процесах інституціоналізації волонтерської діяльності. По-друге, необхідно враховувати еволюцію цільових груп, напрямків допомоги, конкретних сфер волонтерської роботи та інших пов'язаних факторів [13].

Особливий інтерес викликають сучасні напрями застосування цифрових технологій у волонтерській діяльності в умовах війни та їх специфічні особливості. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) безпосередньо впливає на організаційний та інформаційний складники волонтерства. Ці аспекти тісно переплітаються з процесами інституціоналізації та трансформації волонтерського руху, утворюючи цілісну систему [22].

Швидке поширення та впровадження сучасних цифрових інструментів у волонтерській сфері України, зокрема створення спеціалізованих платформ, не є лише реакцією на екстрені обставини, спричинені початком широкомасштабної війни. Цей процес значною мірою зумовлений загальною тенденцією інтеграції цифрових технологій у різні сфери суспільного життя, включаючи волонтерство. Зокрема, епідемія COVID-19 стала важливим каталізатором для активного використання цифрових рішень у цій сфері [2, с. 135].

Волонтерська діяльність базується на принципі конфіденційності. Це особливо важливо у соціальній сфері, де потрібен індивідуальний підхід до кожної людини з урахуванням її потреб та обставин. Волонтери покладаються на результати наукових досліджень, передовий досвід та найкращі практики для забезпечення якісної соціальної підтримки. Крім того, вони постійно вдосконалюють свої професійні навички, адже підходи до вирішення певних проблем можуть змінюватися з часом. Національні та комерційні організації, які співпрацюють з волонтерами, спільно планують діяльність, враховуючи пріоритети [12, с. 17].

Волонтерська та соціальна робота мають спільні риси, але різняться підходами до організації. Успіх волонтерства залежить від ентузіазму його учасників.

Громадські організації можуть стимулювати цей ентузіазм шляхом різних форм заохочень. Як зазначають науковці Ларіонов і Карпенко у своїй роботі, мотивація волонтерів часто визначається двома факторами: прагненням досягнень і бажанням належати до спільноти. Тимчасових волонтерів, які долучаються до роботи, більше надихає вдячність організації, яка дає їм стимул продовжувати діяльність [16].

Суть волонтерства полягає у благодійній діяльності, яка здійснюється окремими особами для покращення добробуту суспільства. Нормативно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні, а також основні характеристики цих актів представлені у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Нормативно-правові акти, що регулюють волонтерську діяльність в Україні, та їх характеристика

<i>Нормативно-правовий акт</i>	<i>Характеристика</i>
<i>1. Закон України «Про волонтерську діяльність» [25]</i>	Визначає основні принципи, права та обов'язки волонтерів, процедури організації та здійснення волонтерської діяльності, а також відповідальність волонтерів і організацій.
<i>2. Закон України «Про громадські об'єднання» [26]</i>	Регулює діяльність громадських об'єднань, у тому числі волонтерських, визначає їхні права, обов'язки, порядок створення, реєстрації та ліквідації.
<i>3. Закон України «Про соціальні послуги» [27]</i>	Описує види соціальних послуг, які можуть надавати волонтерські організації, визначає порядок їх фінансування та стандарти якості.
<i>4. Про благодійну діяльність та благодійні організації [24]</i>	Містить положення про право кожної людини на свободу асоціації та об'єднань, що стосується і волонтерської діяльності як способу реалізації громадянських прав.

Джерело: складене автором

На початку ХХІ століття історичні зв'язки між волонтерством і соціальною роботою отримали новий контекст завдяки значному розширенню відповідних сфер діяльності. Головним чинником змін стало переосмислення волонтерства як специфічної форми соціальної роботи, що об'єднує людей у різних куточках світу для спільної боротьби з глобальними викликами сучасності [23, с. 156].

Сьогодні волонтерський рух досяг якісно нового рівня, де створено умови для ефективної взаємодії між волонтерськими спільнотами та громадськими організаціями. Завдяки інтенсивному розвитку країн, поліпшенню їхніх соціально-економічних показників, демократичних процесів, гуманітарної та соціальної політики, актуальним стало питання активного залучення людей до глобального волонтерського руху як ключової складової суспільного розвитку [23, с. 157].

Цифрове мережеве середовище стало потужною платформою для становлення та розширення онлайн-волонтерства, а також реалізації різноманітних напрямів волонтерської діяльності. Зокрема, це стосується протидії інформаційній війні, розповсюдження достовірних відомостей про дії агресора, пошуку зниклих безвісти осіб, а також проведення розвідувальних операцій. Наприклад, такі платформи, як телеграм-канали «Інтернет-війська України-2022», «ІТ-армія України-2022», соціальні мережі та вебсайти волонтерських організацій, відіграють важливу роль у наданні актуальної інформації щодо війни, потреб військовослужбовців і внутрішньо переміщених осіб [13].

В Україні створена та функціонує медіа-платформа «Волонтерський інформаційний фронт» (ВІФ, 2022) для підтримки волонтерських організацій та координації їхньої діяльності на підтримку українських військовослужбовців [3].

В Україні діє низка важливих волонтерських фондів, які активно підтримують населення та Збройні Сили України під час війни. В табл. 1.3 наведено перелік основних організацій, їхні офіційні вебсайти та короткий опис їхньої діяльності .

Таблиця 1.3

Перелік основних волонтерських організацій України

<i>Назва організації</i>	<i>Офіційний веб-сайт</i>	<i>Діяльність</i>
1. ГО «Ветеранська справа»	https://www.facebook.com/p/ГО-Ветеранська-справа-100063539345989/	Громадська організація, яка займається підтримкою ветеранів, сприяє їхній соціальній адаптації та надає допомогу в працевлаштуванні.

Продовження табл. 1.3

2. <i>Благодійний фонд «Повернись живим»</i>	https://savelife.in.ua/	Фонд надає компетентну допомогу армії з 2014 року, забезпечуючи військових необхідним обладнанням та навчанням.
3. <i>Фонд Сергія Притули</i>	https://prytulafoundation.org/	Займається збором коштів для закупівлі військового обладнання, медичних засобів та гуманітарної допомоги для постраждалих від війни.
4. <i>Товариство Червоного Хреста України</i>	https://www.redcross.org.ua/	Надає гуманітарну допомогу, медичну підтримку та сприяє евакуації населення з небезпечних зон.
5. <i>Благодійний фонд KOLO</i>	https://www.koloua.com/	Фонд tech-спільноти України, який оперативно допомагає військовим ЗСУ, забезпечуючи їх технологічними девайсами: зв'язок, дрони, РЕБ та РЕР, оптика.
6. <i>Razom for Ukraine</i>	https://www.razomforukraine.org/	Організація об'єднує донорів і волонтерів з усього світу для підтримки українських військових і цивільних, надаючи гуманітарну та медичну допомогу.
7. <i>Український ветеранський фонд</i>	https://veteranfund.com.ua/	Підтримує ветеранів, надаючи гранти на розвиток власної справи, забезпечує соціальний супровід та психологічну підтримку.

Джерело :сформоване автором.

Волонтерський рух має бути підтриманий державними органами, адже права й обов'язки волонтерів повинні регулюватися законодавством, встановленим державою. Взаємодія між державною владою та суспільством створює умови для зміцнення тісних зв'язків, які сприяють успішній роботі волонтерів і розвитку волонтерської діяльності. До того ж створення повноцінного демократичного

суспільства неможливе без офіційного визнання громадських організацій державою [24, с. 174].

Таким чином, важливим аспектом функціонування демократичного суспільства є офіційне визнання волонтерської діяльності на національному рівні.

Волонтери – це люди, які добровільно виконують суспільно корисну роботу. Існування волонтерства базується на готовності людей працювати безкоштовно, отримуючи взамін негрошові вигоди у вигляді досвіду, нових знайомств і навичок. Волонтером може стати будь-хто, але є низка законодавчих норм, які вимагають, щоб волонтери були дієздатними громадянами країни або легально проживали в ній, якщо діяльність здійснюється за кордоном. Такі обмеження не застосовуються у випадках, коли волонтерство відбувається онлайн через соціальні мережі чи інші цифрові платформи. Однак загальні правила волонтерської діяльності повинні регулюватися на державному рівні [11].

Волонтерська допомога – це роботи та послуги, що виконуються або надаються волонтерами й волонтерськими організаціями безкоштовно. Волонтерство вважається формою благодійності, але законодавством визначено, що разова безоплатна допомога чи робота на основі родинних, дружніх або сусідських стосунків не є волонтерською діяльністю. В Україні волонтерство базується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безкорисливості, платності та неприбутковості [5].

Законодавством передбачено вікові обмеження для охочих стати волонтерами. Щоб бути волонтером, людина має досягти повноліття. Особи віком до 18 років можуть брати участь у волонтерській діяльності лише за згодою батьків або опікунів. Водночас підлітки віком від 14 до 18 років не можуть залучатися до діяльності, пов'язаної з ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій, забезпеченням військових, участю в антитерористичних операціях чи забезпеченням державних органів під час надзвичайних обставин. Також вони не можуть бути зареєстровані в Реєстрі волонтерів АТО [9].

У 2015 році було оновлено законодавчу базу, що регулює волонтерську діяльність. Тепер неприбуткові організації отримали право займатися

волонтерською діяльністю, а також залучати волонтерів до своєї роботи. Законодавство передбачає конкретні інструкції щодо захисту волонтерів і їхніх сімей, умов проживання, медичного страхування волонтерів і укладання договорів про волонтерську діяльність [14, с. 55].

В Україні першим офіційним документом, що регулював волонтерську діяльність, стала Постанова Кабінету Міністрів України 2003 року, яка затвердила основні положення про надання соціальних послуг через волонтерство. Пізніше її замінив закон України «Про волонтерську діяльність», ухвалений 19 квітня 2011 року [25]. Інші ключові нормативні акти, що стосуються волонтерської діяльності, включають закони «Про соціальні послуги» (2003) [27] та «Про громадські об'єднання» (2011) [26]. Починаючи з 1992 року, Верховна Рада України ухвалила низку законів і нормативно-правових актів, що визначають основи, цілі, права та обов'язки волонтерської діяльності. Щороку ці нормативні акти доповнюються і змінюються [4].

Г. Крапівіна аналізує волонтерство з двох основних точок зору – як соціальний феномен та як міждисциплінарне універсальне явище:

- Як соціальне явище, волонтерство бере свій початок із традицій і норм народу, а також з процесів історичного формування й розвитку суспільства. Соціальна природа людини формує природне прагнення реагувати на потреби оточення, вносити свій вклад у покращення соціальної дійсності й власного життя. Масштаб соціального волонтерства залежить від рівня розвитку держави, її соціальної політики та впливу внутрішніх і зовнішніх обставин.

- Як міждисциплінарне універсальне явище, волонтерство проявляється у випадках, коли існує нагальна потреба в допомозі. Його характер може бути різним – від одиничних суспільно корисних дій до систематичної підтримки в різних сферах життя. Така форма волонтерства відображає активну громадянську позицію і спрямована на досягнення важливих суспільних цілей, які позитивно впливають як на суспільство в цілому, так і на окремих його представників [14, с. 70 – 78].

Підходи Г. Крапівіної до розуміння волонтерства базуються на визнанні його багатогранності та важливості для соціуму. Вона наголошує, що сучасне волонтерство не обмежується благодійною допомогою, а є складним феноменом, який охоплює різні форми та зачіпає різноманітні аспекти суспільного життя. Авторка акцентує увагу на ролі самореалізації й самовираження волонтерів у їхній діяльності. Вона підкреслює, що волонтерство має бути побудоване на основі особистих цінностей, мотивації та інтересів учасників, що сприяє залученню волонтерів і забезпечує їх довготривалу участь у процесах допомоги [14, с. 70 – 78]. Табл. 1.4 узагальнює ключові підходи Г. Крапівіної до сутності сучасного волонтерства.

Таблиця 1.4

Підходи до сучасного волонтерства

<i>Основні аспекти</i>	<i>Сутність</i>
1. Різноманітність форм	Волонтерство включає різні форми та напрями діяльності.
2. Значущість для суспільства	Волонтерство є важливим елементом громадського сектору та сприяє розвитку громадянського суспільства.
3. Самореалізація волонтерів	Волонтерство має засновуватися на власних цінностях та мотивації волонтера.
4. Активізація громадян	Волонтерство сприяє активізації громадян у вирішенні соціальних проблем та підтримці розвитку суспільства.

Джерело: складено автором на основі [14]

Волонтерство охоплює широкий спектр діяльності, спрямованої на допомогу суспільству, підтримку окремих груп населення та розв'язання важливих соціальних, культурних і екологічних проблем.

Умовно види волонтерства можна поділити на три основні групи: соціально-гуманітарне, яке фокусується на підтримці вразливих верств населення; освітньо-культурне, спрямоване на збереження культурної спадщини та розвиток освіти; та технічно-екологічне, що включає допомогу в кризових ситуаціях, екологічні ініціативи й технічну підтримку.

Кожен вид волонтерської діяльності відіграє важливу роль у розвитку суспільства та підтримці його стабільності, особливо в умовах викликів, таких як війна чи природні катаклізми (рис. 1.2).

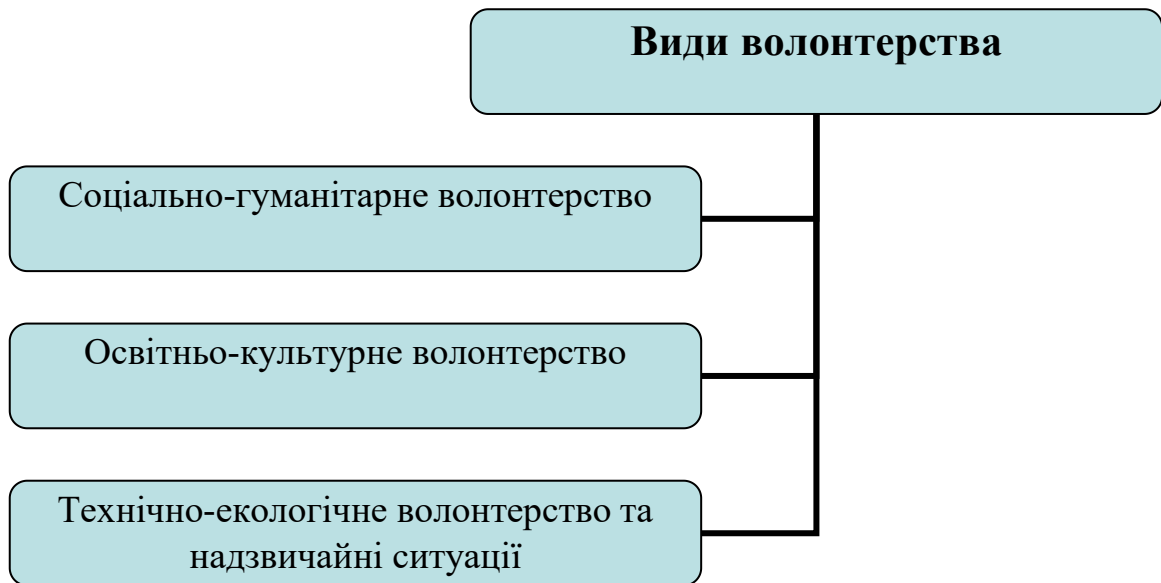

Рис. 1.2 Види волонтерської діяльності

Джерело: [15, с. 26]

Щодо норм волонтерської діяльності молоді, то можна звернути увагу на наступні моменти. Позитивним аспектом вітчизняного законодавства є закріплення права волонтерів на зарахування годин волонтерської діяльності до навчальної та виробничої практики за умови, що за згодою навчального закладу волонтерська діяльність здійснюється за напрямом, що відповідає здобутій професії. Такий підхід є ефективним засобом заохочення молоді до волонтерства. Таким чином, встановлено зв'язок між законодавством про волонтерство та освітнім законодавством в Україні [14, с. 62].

Зараз Україна підписала угоду з ЄС, одна з яких зосереджена на співпраці громадських організацій, експертній оцінці та можливості участі іноземних учасників у роботі над українськими проектами, що дозволяє ділитися та вивчати досвід угоди один одного, як а також наближення нашого законодавства до європейських стандартів [17, с. 171].

Щодня тисячі людей у різних країнах світу долучаються до волонтерської діяльності. Своєю самовідданою працею вони роблять значний внесок у розвиток

суспільства, громад і міст по всьому світу. Незважаючи на загально визнану важливість підтримки та заохочення волонтерства, існують численні можливості для вдосконалення: усунення перешкод для волонтерської діяльності, підвищення її якості та допомога волонтерам у розширенні спектру їхніх можливостей. У контексті співпраці неприбуткових організацій із державними установами, держава відіграє значну роль у формуванні роботи волонтерів і розширенні їхнього впливу [9].

Для підвищення ефективності волонтерської діяльності держава має реалізувати наступні заходи:

1. Впровадження системи стимулювання. Необхідно створити умови для залучення якомога більшої кількості людей до волонтерської діяльності. Кожен охочий повинен мати змогу долучитися до волонтерської організації незалежно від статі, віку, національності чи інших особистих характеристик.

2. Надання фінансової підтримки фондам. Держава повинна забезпечувати фінансування фондів, які надають допомогу вразливим верствам населення. Зокрема, матеріальна підтримка має бути спрямована на людей з інвалідністю, дітей-сиріт, переселенців та родини військовослужбовців.

3. Популяризація внеску волонтерів. Необхідно активно поширювати інформацію про досягнення волонтерів у розвитку громад і міст. Визнання їхньої праці сприятиме залученню нових учасників до волонтерських організацій та підвищенню загального рівня обізнаності суспільства про їхню діяльність.

4. Покращення управління волонтерами. Важливо посилювати організацію волонтерської діяльності, заохочувати розвиток навичок персоналу та запроваджувати нові напрями діяльності, які допоможуть волонтерам отримати різноманітний досвід.

5. Створення структурованої системи правил. Прозорість і зменшення бюрократії сприятимуть підвищенню ефективності роботи волонтерських організацій [22, с. 39].

Ще одним напрямом покращення роботи волонтерських організацій стало рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року

«Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України», затверджене Указом Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016. У цьому документі визначено роль громадських організацій у розвитку сектору безпеки та оборони. Зокрема, увага приділяється участі громадськості у військово-патріотичному вихованні молоді, навчанні громадян захисту своєї країни, а також удосконаленню законодавства, яке регулює волонтерську діяльність. Також важливими аспектами є підвищення якості волонтерської допомоги, соціальне та матеріально-технічне забезпечення секторів безпеки й оборони, раціональне використання національних ресурсів [21].

Згідно з даними сервісу «Законодавство України», за історію незалежності України десятьма указами Президента були відзначені державними нагородами представники волонтерської сфери. У порівнянні з міжнародним визнанням, офіційне визнання державою повинно повторюватися, щоб підтримувати довіру суспільства до важливості волонтерської діяльності на національному рівні [23].

Отже, можна зробити висновок, що волонтерський рух в Україні є важливим елементом громадянського суспільства, який відіграє ключову роль у вирішенні соціальних, гуманітарних та суспільних викликів, особливо в умовах війни.

Основними сучасними викликами волонтерської діяльності є зростаюча потреба у ресурсах, координації дій між волонтерами, державними органами та міжнародними організаціями, а також необхідність розширення підтримки волонтерів через фінансові, освітні та юридичні механізми.

Нормативно-правова база України, яка включає закони «Про волонтерську діяльність», «Про громадські об'єднання», «Про соціальні послуги», а також міжнародні правові акти, забезпечує основи для функціонування волонтерського руху, регулює його принципи та механізми.

Однак для більш ефективного розвитку цього руху необхідне постійне вдосконалення законодавства, яке враховуватиме специфіку сучасних викликів, таких як збройний конфлікт, внутрішньо переміщені особи та забезпечення стійкості соціальних систем.

Таким чином, волонтерський рух в Україні потребує активної підтримки з боку держави, суспільства та міжнародної спільноти, а також чіткої нормативно-правової основи, яка сприятиме його ефективній діяльності та розвитку в сучасних умовах.

1.2 Аналіз волонтерського руху та мотивація волонтерів в умовах російсько-української війни

Волонтерський рух відіграє надзвичайно важливу роль у контексті російсько-української війни, особливо у забезпеченні військових та цивільних необхідною підтримкою. З початком збройного конфлікту кількість волонтерів значно зросла, що стало відповіддю суспільства на потребу допомоги в умовах кризи. Волонтерство в Україні стало масовим та розгалуженим, об'єднуючи людей різного віку, професій та соціальних статусів. Це свідчить про високу громадянську свідомість українців, їхню готовність брати участь у захисті країни та наданні допомоги постраждалим [14].

Згідно з опитуванням, проведеним Фондом «Демократичні ініціативи» спільно з Центром Разумкова, 71% українців долучилися до волонтерської діяльності після лютого 2022 року. З них 34% надавали фінансову допомогу, 15% — фізичну, а 22% - обидва види допомоги.

У червні 2023 року в Україні було зареєстровано майже 5 тисяч офіційних волонтерів, що свідчить про подвоєння їх кількості з початку року. До грудня 2023 року ця цифра зросла до майже 7 тисяч (*Додаток А*).

У січні 2025 року Верховна Рада України прийняла закон, спрямований на сприяння розвитку волонтерства серед здобувачів освіти, що підкреслює важливість волонтерської діяльності в суспільстві [27].

Мотивація волонтерів у цьому контексті є багатогранною. Однією з основних причин, що спонукає людей долучатися до волонтерського руху, є почуття патріотизму та особистої відповідальності за долю своєї держави. Також важливими є емоційні фактори, такі як співчуття до постраждалих та бажання допомогти тим, хто цього потребує. Часто волонтерська діяльність дає можливість реалізувати власні навички та знання у соціально значущих проектах, що надає відчуття особистої значущості та професійного задоволення [26, с. 121].

Війна змушує волонтерів працювати в складних умовах, що підвищує ризики та фізичне навантаження. Проте багато хто з них продовжує працювати навіть за умов постійного стресу та виснаження, адже для більшості українців волонтерство стало способом життя та боротьби за власну країну [18, с. 83].

Найчастіше серед мотивів участі або неучасті у волонтерському русі називають моральну мотивацію допомагати іншим («відповідати на поклик душі»). Для таких людей важлива згуртованість, сила, взаємодопомога та підтримка єдиної справи («я подивився в їхні очі і зрозумів, що ми непереможні і єдині») [31, с. 73].

Також важливим є відчуття перебування в дружньому колективі та емоційна підтримка друзів («люди стають більш дружніми»). Волонтерство «затягує». Висловлювання на кшталт «це наче затягує нас. Певний сенс життя». Певний сенс життя». Мотив «наближення до перемоги» був названий на першому місці в усіх групах. Особливо прикметно, що цей мотив частіше згадують ВПО, які беруть участь у волонтерській діяльності.

Також зростає особиста залученість у проблеми, які вони намагаються вирішити, наприклад, якщо у них є родичі або друзі, які потребують допомоги. Наявність родичів, які служать у Збройних силах України (особливо в «гарячих точках»), значно підвищує мотивацію долучитися до волонтерського руху на підтримку збройних сил [32, с. 121].

Просте співчуття до тих, хто ризикує своїм життям заради перемоги України, також мотивує багатьох до волонтерства («молоді хлопці там, вона нічого іншого не може зробити», «у багатьох випадках це дружини чоловіків, які воюють») [35, с. 20].

Деякі люди беруть участь у волонтерстві як у своєрідній психотерапії для вирішення психологічних проблем (на думку респондентів, ці проблеми можуть бути не пов'язані з волонтерством чи тотальною війною). Людям важливо відчувати себе корисними для інших [19, с. 25 – 40].

Волонтерство – це спосіб досягти цього. При виборі організацій, яким надавати підтримку, важливим фактором є довіра до людей, які в них працюють. Для волонтерів, які відвідують разові заходи, важливо отримати задоволення від самої

події та процесу її організації («піти на концерт, зайти за лаштунки, попрацювати волонтером на заході»). Для тих, хто працює на постійній основі і вирішив приєднатися до організації, важливо, щоб були відчутні результати. Про це говорили в усіх містах («і коли ти бачиш, як рятують людей або відбудовують будинки це додає сил»). Тому, щоб залучити та утримати волонтерів, організації намагаються всіма можливими способами розповідати про результати своєї роботи та внесок окремих волонтерів. Для деяких людей записатися волонтером – це свого роду «елітний» статус. Часто говорилося про те, що «не кожен може стати волонтером» і що волонтерами стають лише «сильні люди з високими моральними якостями» [27].

Український волонтерський рух, який активізувався після російських вторгнень 2014 та 2022 років, був важливим чинником розвитку оборони країни від агресії, про що свідчать не лише академічні публікації, а й політичні рішення, такі як комюніке Варшавського саміту НАТО [15, с. 140].

Незважаючи на зусилля уряду, рух зробив свій внесок у формування внутрішньої політики, включаючи підтримку військових і парамілітарних організацій, а також відіграв важливу роль у соціальному та економічному житті країни. Зокрема, благодійність і волонтерство склали значну частину підтримки та допомоги, наданої внутрішньо переміщеним особам. Український волонтерський рух відзначається не лише підтримкою збройних сил, але й позитивним впливом на соціальне підприємництво, політичний ландшафт та суспільне життя загалом [1, с. 31 – 37].

Волонтерський рух в Україні значно активізувався під час російсько-української війни, залучаючи велику кількість громадян до різноманітних форм допомоги. Згідно з опитуванням, проведеним у лютому 2023 року, 61% українців долучалися до волонтерської діяльності під час війни [27].

Варто зазначити, що до 2014 року лише 5% населення України були залучені до волонтерської роботи, що ставило країну на 150-е місце у світі за цим показником. Однак події Революції Гідності, анексія Криму та війна на Донбасі суттєво

змінити ситуацію, призвівши до значного зростання волонтерської активності [17, с. 27 – 37].

Російсько-українська війна стала каталізатором розвитку волонтерського руху в Україні, активізувавши громадянську ініціативу та сприяючи консолідації зусиль суспільства для подолання викликів. У цьому контексті важливим є аналіз сучасної волонтерської діяльності, що дозволяє оцінити її масштаби, ключові напрями та значення для підтримки національного опору. У табл. 1.5 представлено основні аспекти волонтерської діяльності в Україні в умовах війни у період 2022–2025 років.

Таблиця 1.5.

Аналіз волонтерської діяльності в Україні в умовах російсько-української війни (2022–2025 роки)

Аспект аналізу	Дані та цифри
1. Кількість волонтерів в Україні (2022-2025)	Близько 7 мільйонів українців залучено до волонтерської діяльності на різних рівнях (згідно з даними соціологічних досліджень).
2. Обсяг гуманітарної допомоги	Понад 2 мільярди доларів було залучено у вигляді фінансової, матеріальної та гуманітарної допомоги (дані міжнародних організацій та урядових звітів).
3. Підтримка ЗСУ волонтерами	Понад 500 тисяч комплектів амуніції, 200 тисяч одиниць техніки та спорядження, мільйони порцій їжі передано військовим за допомогою волонтерів.
4. Масштаби евакуації	Евакуйовано понад 6 мільйонів осіб, із них 1,5 мільйона дітей з регіонів бойових дій (згідно з урядовими звітами).
5. Фінансова участь громадян	В середньому кожен українець жертвує від 100 до 1000 гривень щомісяця на потреби волонтерських організацій (згідно з дослідженнями громадських ініціатив).
6. Психологічна підтримка	Понад 100 тисяч осіб отримали допомогу від спеціалізованих волонтерських організацій, що надають психологічні послуги.
7. Міжнародна допомога через волонтерів	Понад 60% гуманітарних вантажів проходять через координацію волонтерських організацій, які співпрацюють із міжнародними партнерами.
8. Витрати на забезпечення волонтерських потреб	У середньому близько 10% від загального бюджету громадських організацій спрямовується на логістику, зв'язок, координацію та інші операційні витрати.

Продовження табл. 1.5

9. Кількість волонтерських організацій	Понад 3000 офіційно зареєстрованих організацій в Україні (дані Міністерства юстиції України).
10. Емоційне вигорання	Близько 35% волонтерів відзначають високий рівень стресу та емоційного вигорання через інтенсивність роботи (згідно з соціологічними опитуваннями).

Джерело: [19]

Отже, волонтерський рух в умовах російсько-української війни є потужним інструментом підтримки та допомоги, який демонструє солідарність, громадянську відповідальність та патріотизм українського суспільства. Мотивація волонтерів ґрунтується не лише на прагненні допомогти, але й на глибоких цінностях, що об'єднують людей у спільній боротьбі за свободу та незалежність.

РОЗДІЛ 2

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

2.1 Зарубіжний досвід розвитку волонтерського руху

Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадського суспільства. Вона втілює найвищі прагнення людства – прагнення всіх до миру, свободи, безпеки та справедливості. 5 грудня – Міжнародний день волонтера, який відзначають у всьому світі. Роком виникнення волонтерського руху вважається 1859 р. [12, с. 97]. Тоді французький письменник і журналіст Анрі Дюманс, вражений кривавими образами битви під Сольферіно, запропонував створити Червоний Хрест — організацію, яка працює на волонтерських засадах і надає першу допомогу пораненим солдатам за принципами, викладеними Дюманс. Він передається донині і широко використовується в усьому світі [26, С. 163-166].

Після Першої світової війни в 1920-х роках французи і німці зустрілися і вирішили: «Краще працювати разом, ніж один проти одного» [12, с. 10]. Ця чудова ідея згодом стала девізом Волонтерського руху. У 1920-х роках французька та німецька молодь організувала перші добровольчі загони поблизу Вердена, Франція. Волонтери без грошей відновлюють ферми, зруйновані Першою світовою війною. Водночас зацікавлені сторони забезпечують волонтерів житлом, їжею та медичним страхуванням – принцип, який організовує волонтерські рухи в наш час. Так почалася Міжнародна громадська служба, заснована П'єром Серезолем у 1920 році, як гуманітарний рух, заснований на принципі «говори те, що говориш».

Розквіт американського волонтерського руху припав на 1930-ті роки, коли в ньому брали участь близько 3 мільйонів молодих людей. Civilian Conservation Corps — волонтерська організація, заснована президентом Ф. Рузвельтом для зниження безробіття. Наступний бум волонтерства в Америці почався в 1961 році, коли президент Кеннеді створив службу миру.

У 1970 році Ізраїль створив національну державну службу, щоб надати можливість волонтерства релігійним єврейським дівчатам, які за законом не повинні служити в армії [24, с.305].

У Європі екологічні програми широко розповсюджуються волонтерськими загонами з 1980-х років. У Сполучених Штатах, починаючи з 1993 року, за президента Б.При Клінтоні волонтерський рух досяг свого апогею. У результаті президентського фінансування волонтерства (35 000 волонтерів до 1996 року) на Одинадцятому Всесвітньому конгресі Міжнародної асоціації волонтерства, який відбувся в Парижі 14 вересня 1990 року, була прийнята Загальна волонтерська декларація. Він визначає цілі, цінності та принципи руху. Сьогодні волонтерські організації існують у 80 країнах світу [26, с. 67].

14 вересня 1990 року на Одинадцятому Всесвітньому конгресі Міжнародної асоціації волонтерської служби, що проходив у Парижі, була прийнята «Загальна декларація волонтерської служби». Відповідно, волонтерство розглядається як інструмент соціального, економічного, культурного та екологічного розвитку. У маніфесті наголошується, що волонтерство – це добровільний вибір, який відображає особисті погляди та позиції: це активна участь громадян у житті суспільства, що часто виражається у спільній діяльності різного роду об'єднань [24, с.143].

Згідно з аналізом декількох французьких джерел, станом на 2020 рік близько 31% населення Франції брало участь у волонтерських ініціативах протягом року. У 2022 році цей показник зменшився до 24%. Серед основних статистичних даних, отриманих у 2020 році, виокремлюються такі:

1. 12 мільярдів годин – загальна кількість годин, витрачених французькими волонтерами за рік.

2. 7,3% – частка волонтерських послуг у ВВП Франції.

3. 62% – частка жінок серед волонтерів у Франції.

4. 72% – волонтери віком від 15 до 34 років (табл. 2.6).

Волонтерська діяльність у Франції охоплює різноманітні сфери суспільного життя. Найбільше волонтерів залучено до таких напрямків, як соціальна робота,

спорт, освіта, культура, охорона навколишнього середовища та охорона здоров'я [37].

Таблиця 2.6.

Найпопулярніші сфери волонтерства у Франції

<i>Сфера волонтерства</i>	<i>Відсоток</i>
Соціальна робота	31%
Спорт і дозвілля	23%
Освіта та культура	17%
Екологія та захист довкілля	14%
Здоров'я	13%

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Волонтерство поширене в багатьох країнах світу. Згідно з результатами опитування, у Франції – 19%, у Німеччині – 34%, у США – майже 56%, у Японії – 26%. Той факт, що Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй оголосила 2001 рік Міжнародним роком волонтера (МРВ), є свідченням його зростаючої важливості. Основні цілі проведення МРВ визначені як: підвищення визнання волонтерства, сприяння та просування його, популяризація, поширення та обмін інформацією про нього. Умовою виконання поставлених завдань є співпраця соціальних секторів, таких як громадські організації, держава та приватний сектор [13, с. 105].

Порівняно з іншими державами, волонтерський рух в Україні до 2014 року розвивався повільно. Як свідчать дані рейтингу «World Giving Index», у 2010 році Україна посідала лише 150-те місце у світі [29]. У той час лише 5% громадян брали участь у волонтерській діяльності. Проте Революція Гідності, анексія Криму та початок війни на Донбасі стали переломними подіями, які суттєво вплинули на розвиток волонтерського руху.

У 2014 році рівень залученості населення до волонтерської діяльності досягнув історичного максимуму – близько 23% українців уже мали досвід волонтерської роботи. Це дозволило Україні значно покращити свої позиції у рейтингу «World Giving Index», піднявшись із 150-го на 81-ше місце. Україна випередила такі

країни, як Польща, Естонія та Грузія. Таким чином, за короткий час волонтерський рух в Україні еволюціонував від уповільненого розвитку до потужного суспільного явища.

За даними опитування Gallup's World Poll, яке проводила міжнародна організація Charities Aid Foundation, у 2022 році Україна вже посіла 10-те місце серед світових лідерів благодійності [29]. Згідно з цією статистикою, 75% дорослих громадян допомагали незнайомим людям, 47% – жертвували фінансові кошти, а 24% – займалися волонтерською діяльністю. Це яскраво демонструє потужність громадянського суспільства в умовах воєнних дій.

Уже в 2023 році Україна піднялася на 2-ге місце серед країн, які найбільше займаються благодійністю, поступившись лише Індонезії. На третьому місці опинилася Кенія. За результатами цього ж дослідження, 78% дорослих українців допомагали незнайомим людям, 70% – жертвували фінансові ресурси, а 37% – брали участь у волонтерських проектах. Це свідчить про надзвичайну активність громадян та їхню готовність допомагати в найскладніші часи [29].

Кожна країна, де є волонтерський рух, повинна мати свій загальноприйнятий документ, визнаний як на державному рівні, так і серед населення. Цей документ має містити правила та принципи, на яких базується волонтерська робота. В Австралії, наприклад, існує Національна програма волонтерства, яка містить визначення, принципи та функції волонтерства, а також статистику участі австралійців у волонтерському русі. Важливим фактором існування документа є те, що він закріплює права волонтерів, їхню безпеку та свободу на державному рівні. Відповідно до статуту, він складався з представниками громадського сектору, тому все, що в ньому написано, має знайти відображення в діяльності держслужбовців. У документі міститься пункт про те, що держава гарантує, що законодавство та державна політика будь-якого рівня впливу лише сприятимуть роботі волонтерів та максимально полегшуватимуть її [17, с. 161].

Існують відразу помітні відмінності між Сходом і Заходом. Найвидатнішим з них є менша важливість показників соціального капіталу (особливо частоти соціальних контактів) у прогнозуванні волонтерства в ексконуністичному

просторі. Те саме стосується релігійної практики, яка знову ж таки менш важлива в колишніх комуністичних країнах, а також у дуже релігійних суспільствах, таких як Мальта та Туреччина. Навпаки, дохід є важливим у більш східних суспільствах порівняно із західними. Місцева культура має важливий вплив на поширеність волонтерства.

Лише чехи та словаки волонтерять більше, ніж французи, коли контролюють освіту, дохід, перехідний соціальний капітал та інші вибрані предиктори. Деякі інші країни (Латвія, Словенія, Угорщина та Хорватія) суттєво не відрізняються від Франції, тоді як решта є єдиними, хто приносить негативний значущий ефект у порівнянні з еталонною категорією. Слід також зазначити, що Франція є середньою країною для всієї сукупності країн, але, якщо порівнювати з іншими країнами Західної Європи, вона знаходиться між останніми разом із Німеччиною, Іспанією та Північною Ірландією. Це означає, що, за винятком Чехії (і трьох країн, які вже позначені як викиди), усі інші колишні комуністичні країни негативно впливають на волонтерство порівняно із середнім західноєвропейським суспільством [30, с. 16].

Бажання стати волонтером – не рідкість. Згідно з опитуваннями, від чверті до половини дорослих у країнах Європи та Америки щороку беруть участь у будь-якій волонтерській діяльності. Звісно, частота частих занять значно менша. Водночас волонтери – це переважно білі жінки віком 35-44 роки, які отримують платню, особливо висококласні професіонали або обіймають керівні посади, мають високу освіту, одружені та мають дітей [24, с. 170].

Національне опитування волонтерів, проведене Волонтерським центром Великої Британії, визначило основні причини волонтерства: «Пов'язано з моїми потребами та інтересами» (48% – чоловіки, 31% – жінки), «Я хочу покращувати ситуацію та допомагати людям» (35% - чоловіки, 42% - жінки), «Я хочу знайомитися з людьми і заводити друзів» (24% - чоловіки, 28% - жінки), «Я хочу мати можливість здобувати нові навички» (12% - чоловіки, 11% - жіноча). Крім причин волонтерства, респонденти також оцінювали його практичні переваги: «Дає мені можливість робити те, що я добре вмю» (70% - чоловіки, 68% - жінки),

«Дає мені відчуття особистої реалізації» (78 % - чоловіки, 78 % - жінки) [15, с.114].

Однак волонтерство не обов'язково має бути безкоштовним. Таким чином, волонтери Організації Об'єднаних Націй (UNV), які працюють у технічній, економічній та соціальній сферах, мають право на фінансову допомогу для забезпечення щомісячного прожиткового мінімуму, для покриття витрат на місцевий транспорт і витрат на підготовку до роботи, це не включає дослідження місцевих умов і мови . Вони також отримують житло та базові послуги. Крім того, вони пропонують страхування на випадок хвороби та страхування життя. ООН була створена Генеральною Асамблеєю ООН у 1970 році і сьогодні охоплює понад 130 країн [8, с. 29].

За словами Клаудії Курітс, прес-спеціаліста Державного департаменту США, мережу волонтерських центрів мають 80 країн світу, а серед 14 країн волонтерські центри в Польщі, Україні та Чехії визнані одними з найкращих. Центральна та Східна Європа. Також було зазначено, що розвиток волонтерства залежить від культурних традицій тієї чи іншої країни. Наприклад, Канада, Сполучені Штати та Австралія мають невелику кількість волонтерів. Наприклад, у Чехії, Литві та Угорщині волонтерство прирівнюється до служби в армії. У Сполучених Штатах така практика використовується, коли людина вчиняє незначний злочин і працює волонтером протягом певного часу замість ув'язнення [32, с. 64].

Сьогодні близько 110 мільйонів людей у всьому світі щороку беруть участь у волонтерських акціях. Заснована в 1982 році Європейська федерація волонтерських організацій є координаційним центром волонтерських організацій європейських країн, спеціалізується на координації довготермінових і короткострокових волонтерських таборів, просуванні ідей міжнародної співпраці, миру та взаєморозуміння [24 , с. 58].

Інтерес до питань волонтерства дав змогу виявити багато форм волонтерства, які практикуються в Сполучених Штатах:

1. Будівництво та обладнання шкільного спортзалу здійснюється за кошти місцевої громади.

2. Співпраця небайдужих громадян та поліції.
3. Впровадження програми «нагляду мікрорайонного комітету».
4. Підготовка дитячих спортивних команд працівниками міліції.
5. Студенти збирають запечатані продукти, щоб роздати бідним на День подяки.
6. Індивідуально-побутова допомога постраждалим від смерчу.
7. Бірмінгемська громадська програма Інституту громадських прав для співробітників – школи, церкви, притулки.
8. Старшокласники добровільно беруть участь у підготовчих класах і в подальшому братимуть участь у судах у справах неповнолітніх, виступатимуть у суді як присяжні, адвокати, прокурори.
9. Релігійні групи будують церкви та каплиці на території приватних університетів та виділяють кошти на їх утримання.
10. Особиста участь у заходах, пов'язаних з вирішенням міжетнічних, політичних та релігійних конфліктів у різних країнах світу [30, с. 13].

Однією з найбільш розвинутих волонтерських організацій є Корпус Миру США, фінансована урядом США організація, яка об'єднує громадян США, які бажають працювати за кордоном. Корпус миру був створений у 1961 році за ініціативою президента Дж. Кеннеді і до того часу Корпус Миру підпорядковувався безпосередньо президенту США. Уряд США забезпечує їжею, притулком і невеликими витратами кожного, хто зобов'язується два роки важкої роботи за кордоном. Крім того, Корпус Миру Сполучених Штатів розпочав діяльність в Україні відповідно до офіційної угоди, підписаної у Вашингтоні у травні 1992 р. Президентом України Л. Кравчуком і Президентом США Дж. Бушем. Місія волонтерів Корпусу Миру – сприяти продуктивному обміну досвідом між українцями та організаціями [1].

Найпопулярнішими сферами волонтерської діяльності в США є сфери обслуговування — їдальні, обслуговування, транспорт. Більше половини всіх громадських організацій у Сполучених Штатах є волонтерами в навчальних закладах. Вони доглядають за дітьми, організують клуби, навчають

дітей іммігрантів англійської мови, керують хорами, театральними та музичними виставами. Американські громадяни звикли координувати роботу поліції, пожежників і екстреної медичної допомоги. Але нічого цього не відбулося б у сільській місцевості без участі місцевих жителів – волонтерів [3, с.62].

В Японії працівники служби пробації добровільно координують діяльність волонтерів, які, у свою чергу, працюють із правопорушниками. В Іспанії волонтери надають медичну допомогу ув'язненим у в'язницях. У Туреччині, особливо після землетрусу, багато бідних почали займатися волонтерством [22, с.30].

Міністерство праці та соціального забезпечення Литви створило робочу групу для розробки Закону про волонтерство, який визначає поняття «волонтер» і «волонтерство». Законодавство про працю визначає добровільну працю як працю, яка відповідає закону і є правом кожної людини. Відповідно до законодавства про працю, громадські організації мають право компенсувати волонтерам витрати на проїзд та харчування. Також працює робоча група Міністерства праці та соціального захисту населення щодо укладення трудового договору, в якому можуть викладати волонтери [7, с. 59].

У польському законодавстві ще не визначені поняття волонтерства та волонтерської діяльності. Волонтерська діяльність не підпадає під дію чинного Закону про працю. Термін волонтер згадується лише в Законі про соціальні послуги, де зазначено, що соціальним працівникам можуть допомагати волонтери.

Однак тут є дві проблеми: по-перше, у законі зазначено, що такими волонтерами-помічниками можуть бути всі бажаючі віком від 18 років. Хоча в більшості випадків бажання допомогти соцпрацівникам висловлюють школярі, по-друге, є проблема з конфіденційністю інформації. Зараз у польському парламенті знаходиться проект закону про волонтерство. Однак урядовці та депутати зазначили, що прийняти його буде дуже складно, тому що, по-перше, є проблеми з визначенням поняття волонтерства, волонтерства. Кожен розуміє це по-своєму і відстоює своє бачення [4, с.41].

Зараз у Чехії активно лобіюють зміни законодавства, пов'язаного з волонтерством. Однак питання в тому, коли чеський уряд почне обговорювати ситуацію і ухвалить остаточне рішення про те, чи потрібен спеціальний закон про волонтерство, і якщо так, то яке міністерство відповідатиме за його прийняття [28, с. 59].

Відмінності в культурі волонтерства все ще існують між східними та західними країнами Європи. Рівень волонтерства вищий у західних країнах, ніж у східних, за винятком кількох держав. Проживання в колишній комуністичній країні негативно впливає на рівень волонтерства. Можна сказати, що нижчий рівень волонтерства є характерною рисою комуністичної «культури блоку», і, з цієї точки зору, низький рівень волонтерства можна розглядати як ще одну «відсутню ланку», яка подовжила шлях до європейської інтеграції [30, с. 14].

Проте єдиної західної культури волонтерства не існує; існують значні відмінності в рівні волонтерства серед країн Західної Європи. Загалом, волонтерство зменшується з півночі на південь, а також зі сходу на захід. Такі країни, як Швеція та Нідерланди, мають найвищий рівень волонтерства, тоді як Італія та Іспанія мають досить низький рівень. Наше пояснення індивідуальних відмінностей у волонтерстві зосереджено набагато більше на індивідуальних ресурсах і ресурсах середовища, ніж на культурі [30, с. 13].

Проаналізовані дані підтверджують цей підхід. Майже в усіх країнах, включених до аналізу, показники волонтерства однакові: освіта, релігійна практика, соціальні мережі, дохід і вік. По всій Європі люди з домінуючим статусом волонтерять більше, ніж інші. На рівні країни рівень волонтерства вищий у країнах з вищим рівнем розвитку, загалом довірливими громадянами та з кращими громадянами. Виявляється, що волонтерство є питанням культури і ресурсів. Як зазначають Деккер і Халман [28, с. 64], спираючись на приклад Патнама з Південної Італії, присутність волонтерів у більш традиційній місцевості також може визначати розвиток культури волонтерства.

У довгостроковій перспективі інтеграція в ЄС, глобалізація та економічна розрядка, ймовірно, змінять картину, визначаючи більшу схильність до

волонтерства також у Східній Європі. Проте, щоб стимулювати залучення до волонтерської діяльності, слід покладатися на детермінанти волонтерства на індивідуальному рівні, такі як проживання в середніх містах, рівень освіти чи вік. З іншого боку, як уже зазначалося, відсутність волонтерської культури є гальмом для залучення до волонтерської роботи, а культурні чинники, ймовірно, зміняться під впливом глобалізації, європеїзації та економічного розвитку.

Отже, зарубіжний досвід розвитку волонтерського руху показує, що успіх таких ініціатив значною мірою залежить від тісної співпраці між державними органами, громадськими організаціями та приватним сектором. У країнах, таких як США, Канада та Великобританія, волонтерська діяльність активно підтримується на законодавчому рівні через програми податкових пільг, державне фінансування, а також створення освітніх і інформаційних кампаній для залучення громадян.

Для імплементації цих підходів в Україні необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, сприяти розвитку регіональних ініціатив і програм для волонтерів, а також створити систему підтримки та заохочення волонтерської діяльності на всіх рівнях.

2.2 Розроблення пропозицій щодо напрямів удосконалення розбудови волонтерського руху в Україні

Розбудова волонтерського руху в Україні є ключовим елементом зміцнення громадянського суспільства та вирішення соціально-економічних проблем, особливо в умовах кризових ситуацій, які регулярно виникають у країні. Для забезпечення сталого розвитку волонтерства необхідно впроваджувати комплексні підходи, що охоплюють кілька напрямів удосконалення.

Одним із найважливіших завдань є інституціоналізація волонтерського руху через вдосконалення законодавчої бази. Це включає розширення положень чинного законодавства щодо соціального захисту волонтерів, таких як медичне

страхування та компенсація витрат під час виконання завдань. Важливо також спростити процедури реєстрації волонтерських організацій та впровадити податкові пільги для бізнесу, який підтримує волонтерські ініціативи, а також для самих організацій. На державному рівні доцільно розробити програму підтримки волонтерства, яка охоплюватиме фінансування, консультації та організацію навчальних програм.

Для підвищення ефективності волонтерської діяльності важливим є створення системи навчання та сертифікації волонтерів. Освітні програми мають забезпечувати навчання основам надання першої медичної допомоги, правилам роботи в кризових ситуаціях, ефективній комунікації, управлінню проектами та командній роботі. Сертифікація волонтерів підвищить довіру до них з боку громадськості, а також дасть можливість формувати базу кваліфікованих кадрів для роботи в різних сферах.

У сучасних умовах цифровізація відіграє ключову роль у координації волонтерської діяльності. В Україні необхідно створити національну цифрову платформу, яка б об'єднувала інформацію про потреби в допомозі, активні волонтерські організації та можливості участі у проектах. Така платформа повинна бути інтегрована із соціальними мережами, щоб залучати молодь і полегшити пошук актуальних волонтерських можливостей.

Міжнародна співпраця також є важливим аспектом розбудови волонтерського руху. Українським організаціям слід активніше залучати іноземні гранти, обмінюватися досвідом з волонтерами інших країн через спільні проекти та тренінги, а також адаптувати найкращі міжнародні практики до українських реалій. Налагодження механізмів залучення іноземних волонтерів до роботи в Україні у сферах освіти, медицини та соціальної допомоги також матиме позитивний вплив.

Особливу увагу слід приділити популяризації волонтерства серед молоді. Це можна реалізувати через впровадження волонтерських програм у навчальних закладах, організацію молодіжних форумів, фестивалів та конкурсів, які демонструють важливість волонтерства. Мотиваційні механізми, такі як

сертифікати, які враховуватимуться при вступі до університетів чи під час працевлаштування, стимулюватимуть молодь долучатися до волонтерських ініціатив.

Фінансова підтримка є основою для розвитку волонтерського руху. Важливо створити державні грантові програми, які підтримуватимуть волонтерські організації, а також стимулювати бізнес до меценатства та корпоративної соціальної відповідальності. Впровадження краудфандингових платформ для залучення коштів від громадян також сприятиме реалізації волонтерських проектів.

Для популяризації волонтерства серед широких верств населення необхідно проводити інформаційні кампанії через ЗМІ та соціальні мережі, створювати документальні фільми, серіали та книги, які розповідатимуть про успішні історії волонтерів. Підтримка інформаційних порталів із детальною інформацією про волонтерські ініціативи також стане дієвим інструментом.

Важливим етапом удосконалення є впровадження системи моніторингу волонтерської діяльності, яка включатиме оцінку результатів проектів, виявлення проблемних аспектів і формулювання рекомендацій для подальшого вдосконалення. Цей підхід дозволить забезпечити якісне планування та реалізацію нових ініціатив.

Таким чином, для ефективного розбудови волонтерського руху в Україні необхідний комплексний підхід, що охоплює законодавче вдосконалення, навчання, цифровізацію, міжнародну співпрацю, популяризацію серед молоді, фінансову підтримку, інформаційну діяльність та моніторинг.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі досліджено сучасні виклики та нормативно-правове забезпечення волонтерського руху в Україні. Проаналізовано особливості функціонування волонтерського руху та мотивацію волонтерів в умовах російсько-української війни, узагальнено зарубіжний досвід розвитку волонтерського руху та запропоновано рекомендації щодо його імплементації в практику публічного управління в Україні. Розроблено пропозиції щодо напрямів удосконалення розбудови волонтерського руху в Україні.

Результати проведеного дослідження, спрямованого на аналіз сучасних викликів, мотивації волонтерів, зарубіжного досвіду та розробку рекомендацій, дозволили відповідно до мети та завдань зробити такі висновки та узагальнення.

1. Аналіз сучасних викликів та нормативно-правового забезпечення волонтерського руху в Україні показав, що хоча в законодавстві України існує ряд актів, спрямованих на регулювання волонтерської діяльності, їхня практична імплементація залишається недостатньою. Відсутність чітких механізмів взаємодії між державою та волонтерськими організаціями, а також відсутність стимулюючих заходів для залучення волонтерів стримують розвиток цього напрямку. Для покращення ситуації необхідно створити дієву систему правових гарантій для волонтерів та забезпечити ефективний державний контроль за дотриманням цих гарантій.

2. Дослідження волонтерського руху в умовах російсько-української війни виявило суттєву активізацію громадянського суспільства. Волонтери стали ключовими гравцями у забезпеченні військових, переселенців та постраждалого населення. Головними мотивами волонтерів виступають патріотизм, емпатія та бажання сприяти перемозі України. Водночас виклики, пов'язані з втомою, вигорянням та недостатністю ресурсів, вказують на необхідність створення системи підтримки волонтерів, яка включатиме матеріальну допомогу, психологічну підтримку та інші форми заохочення.

3. Зарубіжний досвід розвитку волонтерства демонструє високу ефективність таких підходів, як цифрові платформи для координації волонтерів, система державного заохочення, залучення бізнесу до підтримки волонтерських ініціатив та інтеграція волонтерів у державні програми. Наприклад, у країнах ЄС активно діє практика сертифікації волонтерського досвіду, яка сприяє подальшій кар'єрній реалізації волонтерів. Цей досвід може бути адаптований для України з урахуванням її специфічних потреб та умов.

4. На основі проведеного аналізу були розроблені пропозиції щодо вдосконалення розбудови волонтерського руху в Україні. Вони включають покращення законодавчого регулювання, розробку національних програм підтримки волонтерства, створення спеціалізованих навчальних платформ для волонтерів, впровадження цифрових інструментів для координації їхньої діяльності, а також активізацію співпраці з бізнесом та міжнародними організаціями. Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню ефективності волонтерського руху та забезпечать його стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>
2. Некомерційна організація «Волонтерський Інформаційний Фронт (ВІФ)». 2022. URL: <https://www.facebook.com/vif.krop/>
3. Волонтерство та громадсько-активні школи. URL: <https://osvita.ua/school/method/1505/>
4. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія / Павло Горінов, Ростислав Драпушко. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
5. Волонтерство в Україні. Платформа «Волонтерство в Україні». 2022. URL: <https://platforma.volunteer.country/>
6. Волонтерська платформа. Відкрийте для себе світ волонтерства! URL: <https://platforma.volunteer.country/>
7. Буда Т. Соціальна робота у сфері зайнятості: національний пріоритет. *Психологія та педагогіка*. 2021. № 21. С.132–136.
8. Вербицький Іван. *Укрінформ*. Частка волонтерів серед молоді за рік зросла вдвічі. 2023. URL: <http://surl.li/udpbx>
9. Парламент підтримує створення додаткових гарантій та можливостей для волонтерів в умовах війни. *Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/223506.html>
10. Волонтерство під час війни. *Опитування U-Report*, проведене 25 червня 2022 р. URL: <https://ukraine.ureport.in/opinion/5800/>
11. Волонтерство: основні нюанси. *Консультації, Публікації*. 2023. URL: <https://law-in-war.org/volonterstvo-osnovni-nyuansy>

12. Горінов П, Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні : соціально-правове дослідження : монографія. Київ : Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.

13. Громадський простір. *Оновлення в додатку «Волонтер-2.0.0»*. 2022. URL: <https://www.prostir.ua/?news=onovlennya-v-dodatku-volonter-2-0-0>

14. Дацюк А. В. Реформування системи управління сектором безпеки і оборони України в умовах гібридної війни з Російською Федерацією. *Міжнародна наукова конференція «Кращі практики державного управління: міжнародний досвід»* : матеріали конференції, 16–17 липня 2021 р. Рига, Латвія : «Baltija Publishing», 2021. 109 стор.

15. Єременко, А., Безрукова, О. Характеристика волонтерського руху та мотивація волонтерів в умовах російсько-української війни (за результатами якісного дослідження). *Соціологічні студії*. 2 (23), 2023. С. 26–37.

16. Іванчук К. ІЛ, Лях Т. ІІ. Особливості підготовки волонтерів у неурядових організаціях (на прикладі Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»). *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії* : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. Переяслав-Хмельницький, 2015. С. 226-229.

17. Інтернет Війська України. *Телеграм-канал «Інтернет Війська України»*. 2024. URL: <https://t.me/ivukr>

18. Капська А. Й. Технологізація волонтерства в сучасних умовах. Київ. 2021. 140 с.

19. Крапівіна Г. О. Волонтерство: інноваційна форма соціально-трудова відносин та нестандартна форма зайнятості. *Вісник Донецького університету економіки та права*. 2013. С. 70-78. URL: <http://surl.li/udqbl>

20. Липитчук, О. Тенденції розвитку волонтерського руху в Україні. *Scientific Collection «InterConf»*. (118), 2022. С. 180–188. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/1030>

21. Марчук А., Лобода В., Іваниса В. Волонтерська діяльність як засіб самовизначення й самореалізації молоді. Соціально-економічні відносини в

цифровому суспільстві. 2023. Том 2. (48). С. 104-116. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/502_104-116.pdf

22. Панькова Оксана, Олександр Касперович. «Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей післявоєнного відновлення країни». *Журнал європейської економіки*, вип. 21, вип. 3, Грудень 2022, с. 277-94. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1605>

23. Писаренко Л. М., Плукчи Л. В., Федорова І. В. Волонтерство : виклики сьогодення (за матеріалами друкованих ЗМІ). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32(71). № 1. Ч. 3. С. 156-160.

24. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI (у ред. від 16.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17/sp:max50:nav7:font2>.

25. Про волонтерську діяльність: Закон України / Відомості Верховної Ради України. № 42, 2011, 435 с.

26. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI (у ред. від 12.06.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/sp:max50:nav7:font2>

27. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671- VIII (у ред. від 27.04.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>

28. Склярєва, І. Потреби ВПО у воєнний час: досвід громадського сектору України на прикладі ініціативи Shelter Ukraine. *Соціологічні студії*, 2(21), 2022. 57–67. URL: <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2022-02-57-67>

29. Слово і діло – аналітичний портал. З аутсайдера у лідери: як змінювалося місце України у світовому рейтингу благодійності. *Опитування Gallup's World Poll*. 2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/16/infografika/suspilstvo/autsajderalidery-yak-zminyuvalosya-misce-ukrayiny-svitovomu-rejtynhu-blahodijnosti>

30. Томіна В. Ю., Пашаєв А. З. Порівняльно-правовий аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства в питаннях волонтерської діяльності. / *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 2. С. 13-16.

31. Трофімов Д.О. Волонтерський рух в умовах зовнішньої воєнної агресії. Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня магістра спеціальності «Соціологія». Київ, 2023. 73 с. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/61895>

32. Харук Д. Феномен української єдності: роль волонтерських організацій у протидії військовій агресії російської федерації. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива* : Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: НУОУ, 2023. С. 121. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbi-3-npc-23-04.pdf>

33. Army of Ukraine. *Телеграм-канал «IT Army of Ukraine»*. URL: <https://t.me/itarmyofukraine2022>

34. Alice Turnbull. *Rosterfy*. 2021. URL: <https://www.rosterfy.com/blog/25-impressive-volunteer-stats-volunteer-statistics-rosterfy>

35. Bureau of labor statistics. 2024. URL: <https://www.bls.gov/home.htm>

36. Gerasymchuk T. F. National resilience as a determinant of European integration of Ukraine. *Politicus*. 2022. № 4. P. 18–28. URL: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-4.3>

36. Charities Aid Foundation. CAF WORLD GIVING INDEX 2021. *A global pandemic special report*. June 2021. URL: https://www.cafonline.org/docs/defaultsource/about-us-research/cafworldgivingindex2021_report_web2_100621.pdf

37. France volontaires. 2024. URL: <https://france-volontaires.org/>

38. Zagoriy foundation. *Благодійність у часи війни*. 2022. URL: <https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2022/08/doslidzhennya-2022-1.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Результат опитуваних українців « Чи залучені Ви до волонтерської допомоги?»

Характеристика	Кількість
Залучені до волонтерської допомоги	72,50%
Допомога фізично та фінансово	20,20%
Не планують долучатися до волонтерської допомоги	17,50%
Захід	Найвищий (47,8%)
Схід	Найнижчий (32,7%)
Центр	38,10%
Південь	37,70%
Перекази на рахунки фондів або організацій	80,20%
Купівля продуктів харчування та медикаментів	54,30%
Купівля одягу та взуття	38,70%
Фізична	10,40%
Допомога у штабах	42,30%
Розвантаження гуманітарної допомоги	38,50%
Допомога у притулках для тимчасово переміщених осіб	27,90%
Комбінована (фізична та фінансова)	20,20%
Планують долучитися до волонтерської допомоги	11%
Планують надавати фізичну допомогу	5,90%
Планують надавати фінансову допомогу	5,10%
Планують надавати комбіновану допомогу	4,10%
Не змогли відповісти на питання про волонтерську допомогу	6,10%

Джерело: Фонд Демократичні ініціативи [38]